

**СОЦІАЛЬНЕ СТАНОВЛЕННЯ УЧНІВ
У СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ СІЛЬСЬКОЇ ШКОЛИ**

Переорієнтація завдань навчально-виховного процесу в навчальних закладах сільської місцевості на засади особистісно орієнтованої освіти, спрямованість на гуманістичну модель, що включає в себе моральні ідеали і громадянські цінності значно збільшує можливості вирішення проблеми соціального становлення учнів сільської школи.

Основна увага педагогів звернена на створення загальнокультурного простору навчання і виховання, який забезпечує принцип діалогу та взаємодії культур, їх багатогранності. Кожна школа має свій варіант соціокультурного простору, який нині стає однією з вирішальних умов соціального становлення особистості. Необхідно привчати дітей сприймати сучасний культурний простір як закономірну еволюцію багатьох людських співтовариств.

Як результат і передумова соціалізації, культура особистості є не просто сукупність знань і переконань. Це - якісно визначений спосіб життєдіяльності, який є втіленням внутрішніх якостей особистості. Діалектика процесу соціалізації полягає в тому, що особистість не є пасивною щодо соціокультурного середовища. Володіючи соціальною активністю та відносною самостійністю, вона вибірково ставиться до зовнішніх обставин у процесі засвоєння соціального досвіду.

Досвід поколінь, традиції передаються за допомогою прикладу старших, зв'язків, відносин. Становлення творчої особистості є невід'ємною частиною соціокультурного середовища, тому важливо допомогти учневі засвоїти загальнолюдські та національні цінності через розвиток соціальної активності.

Як зауважують вчені, “соціокультурне середовище – конкретний, наданий кожній дитині соціальний простір, за допомогою якого вона активно включається в активні зв’язки суспільства. Це сукупність різних (макро- і мікро-) умов її життєдіяльності й соціальної (рольової) поведінки, це конкретне природне, речове й предметне оточення, представлене як відкрита до взаємодії частина соціуму” [4, с.20].

Зазначимо, що кожна особистість має єдину рольову структуру, яка визначається загальною спрямованістю її діяльності. У своєму змісті соціальні ролі виступають у вигляді системи визначених дій, за допомогою яких учень залучається до життя суспільства. Педагогу необхідно створювати умови для засвоєння дитиною визначених норм стосунків і комплексу соціальних ролей. Створення таких умов здійснюється через включення дитини в різноманітні види соціальних відносин у навчанні, спілкуванні, практичній діяльності. Залучення учнів до участі в позакласній, позашкільній роботі, конкурсах, фестивалях, акціях сприяє набуттю ними соціального досвіду, тобто відбувається процес соціалізації особистості, підготовка її до життя в соціальному середовищі.

Як відомо, соціальне середовище і особистість постійно перебувають у взаємодії: середовище впливає на особистість, сприяє її формуванню; особистість, діючи в соціальному середовищі, налагоджує взаємини з іншими особистостями, через участь у діяльності різних спільнот утворює це середовище, надає йому певних соціальних якостей. Тому виникає потреба у створенні школи як соціокультурного центру, куди входили б усі інфраструктури села. Адже школа у сільській місцевості завжди відзначалася своєю поліфункціональністю. Ця функція освітніх закладів особливо посилилась саме тепер, в умовах недосконалої системи місцевого самоврядування, розбалансованого господарства, бездіяльності будинків культури та бібліотек.

Багатогранність життя сільської школи забезпечується спільними зусиллями колективу, місцевих господарств, громадськості. Для школи, як соціокультурного центру села, характерне розширення функцій (створення визначених умов для самореалізації як учнів, так і молоді, дорослого населення), кооперація з територіальною громадою, культурними закладами села (при збереженні за школою провідних позицій). Специфіка умов проживання в сільській місцевості виявляється в тісному взаємозв'язку всіх сфер життя. Культурні традиції гармонізують взаємостосунки особистості з навколишнім світом та сприяють її душевному і духовному здоров'ю.

Важливо підкреслити, що “свобода в житті соціальному повинна давати кожній людині реальну можливість не тільки підтримувати своє життя, але й виявляти творчу енергію, здійснювати своє покликання, проявляючи соціальну активність, як у помислах духовних, так і в діяннях на благо людства” [1, с.64]. Таким чином, учень активно залучається до процесу соціалізації, використовуючи соціальний досвід попередніх поколінь, враховуючи особливості ментальності українського народу, культурні надбання інших народів світу.

Вагомим у соціальному становленні особистості є оволодіння навичками поведінки, сприйняття та засвоєння загальнолюдських та національних цінностей. Село залишається джерелом національної свідомості та природним середовищем збереження національної ментальності, традицій, мови. Соціальне становлення учнів має свої особливості, обумовлені специфікою навчально-виховного процесу з урахуванням обмеженого соціально-культурного простору.

Соціальне становлення учнів сільської школи характеризується позитивними чинниками, що сприяють розвитку соціальної активності. Це реальна можливість залучення до праці, дотримання народних традицій, життя у тісному зв'язку з природою, психологічна захищеність дитини від

стресових ситуацій. Проте такі чинники, як відносна замкненість сільського життя, складні соціально-побутові умови, втрата багатьох культурних та духовних традицій визначаються як негативні.

Отже, **соціальне становлення** визначаємо як процес розвитку потреби й готовності особистості до участі в різних системах соціальних стосунків. Процес соціального становлення передбачає практичне застосування набутих знань у вирішенні соціальних проблем.

Соціальне становлення учнів сільської школи здійснюється шляхом засвоєння суспільного досвіду через спеціально організовану діяльність і безпосереднє емоційне спілкування. Саме “в емоційно насиченому спілкуванні з однолітками ефективніше йде процес соціалізації” [2, с.42]. Система взаємодії між ровесниками або спілкування у різновіковому колективі сприяє встановленню суспільних відносин між ними, створює можливості особистісного зростання та розширює соціальні контакти учнів сільської школи, закладаючи основи успішної соціальної адаптації.

Проблема адаптації сільської дитини тісно пов'язана із задоволенням її потреб, що забезпечують умови для життєдіяльності, оскільки соціальний розвиток, цінності та запити сільських школярів мають специфічні ознаки. Організація спільної діяльності забезпечує реалізацію таких завдань, як засвоєння учнем системи соціальних знань: правил, норм, цінностей; розвиток умінь і здатності до соціальної орієнтації у стосунках із людьми. Адже, чим менше село, тим тіснішим є спілкування дітей із дорослими. Всі види й форми спільної діяльності педагогів, учнів, батьків доповнюють одне одного, сприяють оптимальному розв'язанню поставлених задач.

Пріоритетними напрямками навчально-виховної роботи в сільській школі є забезпечення активної участі кожного учня в суспільному житті; створення умов для виявлення себе у практичній діяльності, яка потребує як теоретичних знань, так і прояву соціальних якостей. За теорією соціального

контексту “головними чинниками, що впливають на соціальний розвиток сільської дитини, є сім’я, освітній заклад, найближче соціальне оточення, сільська праця, природа, традиції та народні звичаї” [3, с.19].

Організація традиційних сільських свят, відродження народних ремесел, вивчення історії села, проведення краєзнавчої, екологічної робіт дозволяє учням відчувати свою причетність і взаємозв’язок з довкіллям, органічно увійти в систему стосунків, усвідомити відповідальність за збереження історії і культурного багатства краю. З метою розширення народознавчої роботи вчителі залучають учнів до проведення дослідницької роботи: збирання оповідань, легенд, казок, підготовки альбомів з пошукової роботи (вивчення історії села, традицій своєї сім’ї тощо). На якості виховної роботи позначаються також рівень збереження національної культури (фольклор, народні традиції, свята, обряди, звичаї) та характер спілкування, взаємини між вчителем і учнями, між школою і громадою села.

Зауважимо, що одним із основних чинників соціального становлення є обмеженість кола спілкування і одноманітність зв’язків учнів через малочисельність класів і невелику кількість педагогів, що працюють у школі. Специфіка малочисельної школи потребує особливої уваги до організації позакласної діяльності, що враховує запити та інтереси дитини. Цьому слугують різновікові предметні й художні гуртки, клуби, творчі групи, читацькі конференції, виставки творчих робіт. У цих школах до будь-якої позаурочної роботи залучають усіх учнів.

Наприклад, у Жуківцівській школі 1-11ст. Обухівського району Київської області (директор В.А. Басенко) на основі пошукової роботи школярів, збирання фольклорного, народознавчого матеріалів діє краєзнавчий музей, який створювали учні, батьки, вчителі. Він залучає школярів до глибокого вивчення історії, культури, побуту, звичаїв і традицій рідного краю. У школі діють гурток м’якої іграшки, спортивні

секції, гурток юннатів, ансамбль ложкарів, виставки дитячих малюнків. Завдання педагогічного колективу – організувати навчально-виховний процес так, щоб він сприяв розвиткові активності, самовдосконаленню, здобуттю власного досвіду.

Доцільно створювати мережу гуртків для опанування традиційними народними промислами, зокрема з навчання учнів рукоділля, ткацтва чи лозоплетіння, різьблення по дереву. Оскільки характерною особливістю життєдіяльності сільських школярів є систематичне залучення їх до трудової діяльності.

У процесі впровадження творчих проектів розвитку соціально активної особистості необхідно враховувати педагогічні традиції певного регіону, виховувати учнів на прикладі історії села, району, спиратися на краєзнавчий матеріал і культурне багатство краю. Рівень соціального розвитку особистості залежить від успішності послідовного оволодіння нею цінностями сімейного, етнічного, суспільного, регіонального існування. Здатність успішно взаємодіяти з іншими дає змогу виявляти активність, зумовлює соціальне становлення учнів сільської школи. Усвідомлення учнями своєї причетності до розв'язання важливих суспільних справ є ознакою їхньої активної позиції у дорослому житті.

Література

1. Бердяев Н.А. О человеке, его свободе и духовности. Избранные труды. М.: Педагогика, 1999. – 311 с.
2. Бодалев А.А. Личность и общение. – М.: Педагогика, 1983. – 272с.
3. Слюсаренко В. Лукашевич М. Соціальна адаптація людини: сутність, функції, процес (Соціальна педагогіка і адаптивність особистості). – Суми, 1994. – 137 с.
4. Степанов В.М. Инновационная школа: опыт организации единого образовательного пространства: Монография. – Иркутск: ЗАО „Восточно-Сибирская издательская компания”, 2000.– 152 с.

У статті розкривається проблема соціального становлення учнів сільської школи. розглянуто питання соціалізації учнів, що охоплює процес залучення їх до культурних цінностей. З'ясовано завдання вчителя

в організації навчально-виховного процесу, що сприяють самореалізації і самовизначенню особистості.

Ключові слова: соціальне становлення, соціалізація, соціальний розвиток, сільська школа.

Социальное становление учащихся в социокультурной среде сельской школы

В статье раскрывается проблема социального становления учащихся сельской школы, рассматривается вопрос социализации учеников, который охватывает процесс приобщения их к культурным ценностям.

Ключевые слова: социальное становление, социализация, социальное развитие, сельская школа.

Lopuhivska A

Social development pupils in the cross-cultural surrounding of the village

The article deals with the problem of social development of the rural school pupils. The author looked out the pupils socialization as the process of their united to the cultural values. The teacher's tasks in the educational process, which assist the person's realization and determination, are lighted out.

Key words: social becoming, socialization, social development, rural school